

Tweede rabbijn voor de LJG Amsterdam

Rabbi Ira Goldberg ontvangt de zegen van rabbijn Menno ten Brink (foto: Michael Ballak)

Tijdens een mooie *minchadienst* met prachtige zang bij de LJG Amsterdam ontving Ira Goldberg op 2 september – exact 216 jaar nadat de Bataafse Republiek de Joden volwaardig staatsburgerschap verleende – zijn *semicha*. Direct na zijn benoeming tot rabbijn volgde zijn installatie als tweede rabbijn bij de LJG Amsterdam. In zijn toespraak vertelde rabbijn Goldberg hoe hij als kind al werd gezien als iemand die een goede rabbijn zou kunnen zijn. ‘Ik heb dat altijd als een mogelijkheid beschouwd die ik later in mijn leven waar zou kunnen maken.’ Ondertussen werkte hij steeds aan *tikoen olam*, in vele landen over de wereld, maar het rabbinaat bleef trekken. ‘In het Jodendom is het niet zozeer belangrijk dat je zoekt naar antwoorden, maar dat je probeert de juiste vragen te stellen.’ Rabbijn Goldberg verheugd zich erop samen met rabbijn Ten Brink en de *kille* de reis van het leren voort te zetten. **SL**

joods historisch museum

wenst u
Sjana tova

www.jhm.nl

‘De ziel moet worden gevoed’

Een gesprek met rabbijn David Lilienthal

Het Levisson Instituut bestaat tien jaar. We vroegen rabbijn Lilienthal, initiatiefnemer en scheidend decaan van het Levisson Instituut, of je kunt zeggen dat het project nu af is. Hoe kijkt hij terug op de afgelopen periode? En hoe ziet hij de toekomst, in Nederland en in Israel? Rabbijn Lilienthal draagt het stokje over en zal op *aliya* gaan.

Lilienthal: ‘Om te worden toegelaten tot de rabbinenopleiding moeten een academisch niveau hebben. Niet per se een academische graad, want er wordt ook naar levenservaring gekeken. Een aspirant student moet over empathisch gevoel beschikken, en kunnen reflecteren op zijn eigen functioneren. Heel belangrijk is een innerlijke drijfveer om iets voor de gemeenschap en voor de wereld te willen doen. Je moet de studie voor jezelf interessant vinden, want carrièreperspectieven biedt het niet of nauwelijks. Het is verstandig er iets naast te doen; vroeger hielden de rabbinen zich immers ook met andere dingen bezig. Als de schoenmaker in de *sjetel* de rabbijn was, zorgde men ervoor dat hij geen concurrentie had. Het beroep van rabbijn, zoals wij dat kennen, is betrekkelijk nieuw.’

Toekomst ‘Bob Levisson, naar wie de opleiding is vernoemd, was er na de oorlog van overtuigd dat er geen toekomst was voor de Joden in Nederland. In 1970 verscheen het *Memorboek* van Gans. Wat mensen niet beseffen is dat Memorboeken worden uitgebracht als gemeenschappen niet meer bestaan. Dat is wat Gans deed: hier is het afgelopen. Ook van het Levisson Instituut werd gezegd, zoiets kan in Nederland niet. Ik denk dat je dat moet omkeren. Als je het wilt, dan kan het: Herzl!’

‘Het begon met een behoefte: er moesten vervangers komen voor Awraham Soetendorp en mijzelf. Er

was in Nederland voldoende academische joodse kennis; met wat hulp van buiten moest het kunnen lukken. Bovendien, mensen komen graag naar Amsterdam. Ik heb veel steun gehad aan Jonathan Magonet, hoofd van het Leo Baeck Instituut in Londen. En ik kwam in contact met Irene Zwiep. Tijdens een van onze gesprekken pakte ze een A4-tje, en vijf minuten later hadden we het vijfjarig opleidingsplan waar we nog steeds mee werken. Het bestuur – Henk Wagenfeld, Wilma Stein, Ronald Hené, Leo Frijda, Stephen Kahn – heeft veel werk verricht. En dan de mensen die met een ja zeiden om in de academische commissie te komen. Daar hebben we heel veel aan gehad. Inmiddels hebben studenten hun *semicha* gekregen en zijn er verschillende *chazzaniem* opgeleid. Maar ‘af’ is het nooit.

‘Zo kun je denken aan een *gabbai* cursus. Dat is hard nodig. De vraag is, of je mensen moet opleiden tot *baäl koré*. Wat voor eisen kun je stellen? We hebben een paar workshops aangeboden. Wat je in wezen zou moeten doen, is goed bijbels Hebreeuws leren. Toen ik hier kwam, hadden we twee *lajeners* en drie mensen die de *haftara* konden doen. De *lajeners* gingen zelf weer anderen opleiden. Het gevoel was, als ze vragen hebben, dan horen we het wel; blijkbaar is er geen behoefte aan een dieper gaande opleiding.’

Is de rabbijn een vrouw geworden?

‘Het gegeven dat er nu vrouwelijke

rabbinen zijn, is een afspiegeling van het emancipatieproces in de samenleving. Het heeft te maken met de zelfontplooiing van het individu. Persoonlijk heb ik een gevoel dat vrouwen van nature religieuzer ingesteld zijn dan mannen. Weet je waarom een *minjan* uit mannen moet bestaan? De reden is dat zij moeten worden gedwongen te komen. De feminisering van het beroep is op zichzelf goed. De vraag is, of het een devaluatie van de waarde van het beroep met zich meebrengt, al gaat dat uit van oude denkpatronen. Het interessante van het model van Greenberg – hij schetst drie fasen in de geschiedenis van een steeds meer volwassen wordend Jodendom – is dat we aan het begin van deze ontwikkeling zitten. En de emancipatie van de vrouw is daar een onderdeel van. Je hebt nu de eerste orthodoxe vrouwelijke rabbinen, al is het zeer omstreven. In Israel zijn er vrouwelijke advocaten die optreden in orthodoxe *Baté Din*. Het was twintig jaar geleden ondenkbaar, een orthodox opperrabbinaat dat geleerde vrouwen het woord laat voeren. ‘Leren, joodse kennis tot je nemen, is van wezenlijk belang voor de continuïteit van het Jodendom. Er valt nog veel te doen. Als kinderen van joodse les komen, kennen ze Abraham, Izak, en Jacob, sjabbeskaarsen en 1948. Mijn grootste teleurstelling was het ten onder gaan van de Leo Baeck School. Het gaat niet alleen om feitenkennis, maar ook om het leren leven in de joodse kalender. Het eigene krijgt tegenwoordig onvoldoende aandacht. Vroeger had je geen televisie, film en internet. Ouders vertelden verhalen, men las traditionele boeken. Nu heb je overal dezelfde wereldcultuur.’

Hoe kijkt je aan tegen het Midden-Oosten?

‘In Nederland hebben mensen vaak

geen idee; niet-Joden weten niets van het Jodendom, of van de geschiedenis van Israël. Dat geldt even goed voor journalisten en politici. Bovendien heeft men sympathie voor de underdog. Wat op mij veel indruk maakte, is het boek van Thomas Friedman, *From Beiroet to Jerusalem*. Hij beschrijft dat bij hem de knop omsloeg toen hij een grote foto zag op de voorpagina van de *New York Times*, zijn eigen krant, van een Israelische soldaat die in Gaza een Palestijns jongetje bij de nek greep, met daarnaast een kolommetje over het Syrische leger dat vijfduizend mensen had gedood. Waar is de proportie? Waarom doet men dat? Hij zegt dat het heeft te maken met de christelijke achtergrond van het Westen. De toespraak van Arafat in de Verenigde Naties was geconstrueerd op de catechese-verhalen – de Joden hebben Jezus gekruisigd, nu worden de Palestijnen door de Joden gekruisigd. Hij zei het niet zo, maar mensen die het passieverhaal kennen, knikken: dat kennen we. 'Je denkt na over de risico's, Iran, noem maar op. Maar ik ben geen profeet. Als dat soort van overwegingen waren meegewogen in de joodse geschiedenis was Awraham nooit uit Oer weggegaan. In 1973 hadden we een jeugdseder met 150

jongeren. De PTT had een telefoon geïnstalleerd om te kunnen bellen met de *refuseniks* in Moskou en Kiev. Die zeiden: wij zijn nu de slaven van farao. Toen zei een oudere vrouw, die erbij was, als iemand mij in 1944 in Auschwitz had gebeld, en gezegd, over vijf jaar is er een joodse staat: volstrekt *mesjogge*. Als je nu zegt, de Russische Joden gaan binnen vijf jaar naar Israël: *mesjogge* – als je Hebreeuws leert, ga je naar Siberië. Het model is niet een cirkel met één brandpunt, maar een ovaal met twee brandpunten, Israël en de diaspora. Het joodse volk heeft tweeduizend jaar zonder Israël overleefd. Als Israël ten onder zou gaan, zou het een enorme ramp zijn, maar het betekent niet het einde van het joodse volk. De diaspora heeft een belangrijke rol als levensverzekering. De rollen zijn in die zin omgedraaid.'

Ga je nu boeken schrijven?

'Toen Mosjee werd geroepen om naar farao te gaan, zei hij, ik ben slecht van de tongriem gesneden. Dan zegt God, maak je niet ongerust, er komt een vertaler. Wat is dat voor nonsens? God kan Mosjee toch tot een groot redenaar maken! Waarom deed hij dat niet? Omdat we nog steeds in Egypte naar zijn toespraken zouden luisteren als

Mosjee een goede redenaar was geweest. Hij moest wat dóen! 'Niet praten – of schrijven – maar doen. Dus nee, er komt geen autobiografie. Ik ga straks in Jeruzalem in het park wandelen met de kleinkinderen, als ze tijd voor me hebben. Ik heb het volste vertrouwen in de nieuwe generatie rabbijnen. Het Levisson Instituut is uitgegroeid tot een beginnend kenniscentrum. Er is een Levisson Bibliotheek met boeken op eigentijds joods gebied, Israël, modern-halachische onderwerpen als homoseksualiteit. Je zou dit alles verder moeten uitbouwen, met behoud van de kerntaak. Het probleem is het vinden van financiën. 'Bij Maror vragen ze, hoeveel studenten hebben jullie? Dan zeggen we, drie, maar we bereiken drieduizend leden plus daarbuiten. Als de Belastingdienst vraagt, zijn jullie een Algemeen Belang organisatie, wordt het gemakkelijker geaccepteerd. En er gaat veel geld naar sociale dingen, het lichaam van de joodse gemeenschap. Maar het is de ziel die het lichaam levend houdt: de ziel moet worden gevoed.'

Rachel Reedijk

Rabbijn David Lilienthal:
'Niet praten - of schrijven - maar doen'
(foto: Michael Ballak)